

TEM-analyyseja

8/2008

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LYHYEN AIKAVÄLIN TALOUS- JA TYÖMARKKINAENNUSTE

Syksy 2008

Ilkka Nio - Kai Torvi - Mika Tuomaala

ISSN 1797-5271
ISBN 978-952-227-106-8

Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennuste

Syksy 2008

Ennusteryhmä:

Ilkka Nio - Kai Torvi - Mika Tuomaala

Työ- ja elinkeinoministeriö
Ministry of Employment and the Economy
Eteläesplanadi 4, 00130 Helsinki, Finland
Email: etunimi.sukunimi@tem.fi

Helsinki, marraskuu 2008

ILKKA NIO - KAI TORVI - MIKA TUOMAALA: TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN LYHYEN AIKAVÄLIN TALOUS- JA TYÖMARKKINAENNUSTE, SYKSY 2008

Saatteeksi: Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisee lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennusteensa keväällä ja syksyllä. Ennusteen tarkoituksena on muodostaa ministeriön asiantuntijanäkemyksensä lähiajan kehityksestä ja toimia siten sekä oman politiikkavalmistelun taustana että markkinainformaationa muille käyttäjille. Talouskehityksen osalta ennusteen luonne on pääosin eri ennustelaitosten työn tuloksia yhteen vetävä, riskejä ja vaikutuksia arvioiva. Ennusteen painopistealue on oman työmarkkinaennusteen laatiminen. Tässä hyödynnetään myös muuta työ- ja elinkeinohallinnossa tehtävää työtä, kuten aluetaloukskatkaisia ja rekrytointiongelmien seurantatietoja. Ennuste julkaistaan TEM analyysinä – verkkojulkaisuna ministeriön julkisella palvelimella. Ennusteen on laatinut ryhmä, johon kuuluvat *Ilkka Nio, Kai Torvi ja Mika Tuomaala*.

Keskeiset tulokset, syksy 2008

1. Talouskehitys

- Yhdysvalloista liikkeelle lähtenyt finanssikriisi hallitsee kansainvälisen talouden näkymiä
- Myös monet kehittyvät taloudet ovat joutuneet vaikeuksiin, Suomen kannalta merkittävintä on Venäjän nopeasti vaikeutunut tilanne
- Arviot ja barometrit suhdanneodotuksista ja yrittäjien ja kuluttajien luottamuksesta ennakoivat taloustilanteen nopeaa heikkenemistä monilla aloilla
- Kulutuskysyntä pitää kasvun vielä vuonna 2009 plusmerkkisenä
- BKT:n kasvun ennuste vuodelle 2009 on 0,5 %. Tätä BKT:n kasvulukua käytetään työllisyyskehityksen arvioinnin pohjana
- Tuotannon ja työllisyyden välinen riippuvuusuhde muuttuu työvoimavarojen niukentuessa: tuotannon kasvu ei enää pelkää määrää työllisyyden kasvua, vaan työvoiman saatavuudesta tulee tuotannon kasvua rajoittava tekijä

2. Työvoiman tarjonta ja sen kehitys

- Ensimmäiset suuriin ikäluokkiin kuuluvat saavuttavat vuonna 2009 jo 64 vuoden iän
- Työvoiman tarjonnan määrä kääntyy vuonna 2009 laskuun, vaikka työurien ennustetaan edelleen pitenevän
- Vajaat puolet työllisten määrän laskusta (-30 000) johtaa avoimen työttömyyden kasvuun
- Erityisesti nuoret vetäytyvät työmarkkinoilta, mutta myös ikääntyneiden työvoiman tarjonnan ennustetaan vähenevän

3. Työvoiman kysyntä ja sen kehitys

- Laskusuhdanteen pohja osuu työllisyydessä näillä näkymin vuoteen 2010, jolloin työpaikkoja tullaan menettämään eniten
- Noin 0,5 %:n talouskasvulla työllisten määrän ennustetaan laskevan vuonna 2009 noin 30 000 henkeä, joka merkitsee työllisyysasteen heikkenemistä noin prosenttiyksiköllä
- Laskusuhdanteessa rahoitusmahdollisuuksien heikentyminen tulee vaikeuttamaan erityisesti rakentamista ja vientiteollisuutta, joista työpaikkoja tulee katoamaan suhteellisesti eniten
 - palveluelinkeinot: -12 000, rakentaminen: -9 000, teollisuus: - 7 000

4. Työttömyystilanne ja sen arvioitu kehitys

- Työttömyyden nopea kasvu ei vaikuta todennäköiseltä
- Vuonna 2009 työttömyyden arvioidaan nousevan runsaalla 10 000:lla, mikäli toimenpiteiden taso säilyy nykytasolla, vastaavasti työttömyysaste nousee noin puoli prosenttiyksiköllä

5. Työvoiman saatavuusongelmat ja niiden arvioitu kehitys

- Talousennusteiden toteutuessa rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus tulee vähenemään nykytasosta (n. 40 %) noin 25 – 30 prosentin tasolle.
- Suurten ikäluokkien poistuminen työvoimasta pitää yllä varsin yleisiä rekrytointiongelmia

Asiasanat: Talouskehitys, suhdanteet, työmarkkinat, työttömyys, työvoiman saatavuus

Core results

1. Economic developments

- International economic developments dominated by the US-originated financial crisis
- Several emerging economies face problems as well, the rapidly deteriorating conditions in Russia have special significance for Finland
- Consumer and business expectations and confidence indicators point towards a rapid worsening of the economic situation in many branches
- Consumption will keep GDP growth positive in 2009
- GDP is forecast to increase by 0.5 per cent in 2009. This growth projection is used as the basis for assessing employment developments
- The interdependency of production and employment changes as labour shortages arise: Production growth will not simply determine employment growth, but labour availability will be a factor limiting production growth

2. Supply of labour and its development

- The post-war baby-boomer generation will start turning 64 in 2009
- Labour supply will start to decrease in 2009 despite continued lengthening of work careers
- Less than half of the decrease in employment (-30,000) will be shown in open unemployment
- Mostly young people will be withdrawing from the labour market, but even the supply of labour from the elderly is forecast to decline

3. Demand for labour and its development

- The bottom of the cycle in employment will be met in 2010 with the largest loss of jobs
- GDP growth of 0.5 per cent in 2009 will mean that employment will decrease by ca. 30,000 implying a reduction of the employment rate by ca. one percentage point
- Tighter credit in the economic downturn affects construction and export industries the most severely with the largest relative loss of jobs in these branches
 - Service industries: -12,000, construction: -9,000, manufacturing: -7,000

4. Unemployment and its estimated development

- Rapid increase in unemployment does not appear likely
- In 2009 unemployment is estimated to increase by just over 10,000, assuming that active labour market policies are kept at the present level, corresponding to a rise of ca. one half of one percentage point in the unemployment rate

5. Problems of labour availability and their estimated development

- With the economic developments forecast, the share of establishments with recruitment problems will decrease from its current level (ca. 40 per cent) to about 25 to 30 per cent
- Recruitment problems will remain commonplace as the post-war baby-boomers start retiring

Keywords: Short-term economic development, labour market, unemployment, labour availability

SISÄLTÖ

1. TALOUSKEHITYS	1
2. TYÖLLISYYDEN JA TALOUSKASVUN VÄLINEN KYTKENTÄ	5
3. TYÖVOIMAN TARJONTA JA SEN KEHITYS	7
4. TYÖVOIMAN KYSYNTÄ JA SEN KEHITYS	9
5. TYÖTTÖMYYSTILANNE JA SEN ARVIOITU KEHITYS	12
6. TYÖVOIMAN SAATAVUUSONGELMAT JA NIIDEN ARVIOITU KEHITYS	15
LÄHTEET	17
LIITTEET	19

1. TALOUSKEHITYS

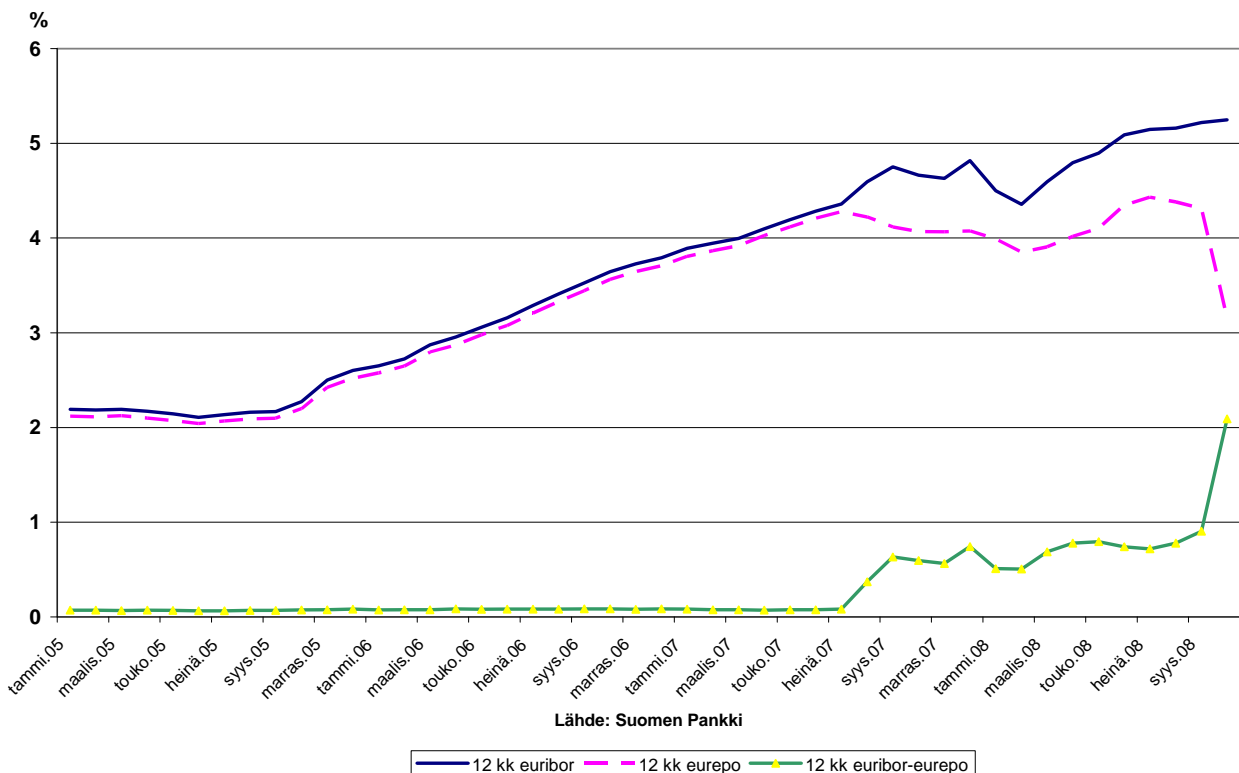
Kansainvälisen talouden näkymät

Kansainvälisen talouden näkymiä hallitsee Yhdysvalloista alkunsa saanut finanssikriisi. Kriisin laukaisivat ns. subprime-lainat - perinteisin kriteerein luottokelvottomille kotitalouksille myönnettyt asuntolainat, joilla haettiin parempaa tuottoa löyhän rahapolitiikan ja kehittyvien maiden suurelta osin Yhdysvaltoihin sijoitettujen alijäämien luomilla runsaan likviditeetin ja alhaisten tuottojen markkinoilla.

Subprime-lainat ovat kuitenkin vain osa finanssikriisin selitystä. USA:ssa sekä kotitaloudet, yritykset että julkinen sektori ovat velkaantuneet voimakkaasti, mikä on näkynyt maan vaihtotaseen ennätyskellisenä alijäämänä. Parempien tuottojen tavoittelu on houkuttellut rahoitusmarkkinoilla toimivia ottamaan yhä suurempia, usein vaikeasti määriteltäviä riskejä. Kun riskit alkoivat subprime-markkinoilla toteutua asuntojen hintojen pitkäaikaisen nousun kääntynyt laskuun, luottamus pulsi levisi pankkien välisille markkinoille. Tämä taas ajoi näihin markkinoihin rahoituksen hankinnassa turvautuneet pankit kriisiin.

Finanssikriisin seurauksena useita pankkeja ja muita rahoitusmarkkinoilla toimivia instituutioita (esim. maailman suurin vakuutusyhtiö AIG) on joko kaatunut tai joutunut turvautumaan valtioiden tai toisten yritysten apuun. Useissa tapauksissa taustalla ovat olleet ko. yritysten tekemät, huonoiksi osoittautuneet riskisijoitukset, mutta esimerkiksi brittiläinen Northern Rock -asuntoluottopankki ajautui vaikeuksiin pankkien välisten markkinoiden kuivuttua epäluottamuksen seurauksena, se kun oli rahoittanut toimintansa pääosin juuri näiltä markkinoilta. Kuvio 1 kuvaa epäluottamuksen nopeaa ja voimakasta kasvua.

Kuvio 1. 12 kuukauden euribor ja eurepo –korot 2005:1 – 2008:10

Euribor on euroalueen pankkien välisten vakuudettomien luottojen korko, joka ei normaalioloissa poikkea juuri lainkaan vastaavien vakuudellisten luottojen eurepo-korosta. Loppukesästä 2007 lähtien euribor on kuitenkin noussut selvästi eurepoa korkeammaksi. Epäluottamusindikaattorina toimimisen lisäksi tällä on tärkeä käytännön merkitys, koska euriboria käytetään yleisesti pankkien yleisölle myöntämien luottojen (esim. asuntolainojen) viitekorkona, joten se vaikuttaa yritysten ja kotitalouksien lainanhoitokustannuksiin. Kuten kuvioista 1 ilmenee, euribor oli ollut verrattain nopeassa nousussa jo loppuvuodesta 2005 lähtien, joten kesällä 2007 alkanut 'epäluottamuslisän' kasvu on nostanut jo kohonneita korkokustannuksia entisestään.

Useimpien länsimaiden hallitukset ja keskuspankit ovat ryhtyneet enemmän tai vähemmän koordinoituihin toimiin rahoitusjärjestelmän pönkittämiseksi ja luottolaman ehkäisemiseksi. Pankkien välisille luotoille on luvattu takauksia luottamuksen palauttamiseksi, pankkien pääomia on vahvistettu, rahoitusjärjestelmän likviditeettiä on lisätty, talletussuojaa parannettu ja keskuspankkien ohjauskorkoja laskettu. Toistaiseksi on epävarmaa, miten hyvin nämä toimet purevat, esimerkiksi pörssikurssien heilahtelu on jatkunut.

Finanssikriisin vaikutusten leviämisestä talouteen laajemminkin on jo näkynyt ensimmäisiä merkkejä. Rahoituksen saatavuuden heikkeneminen ja kohonneet korot ovat ajaneet jo ennestään vaikeuksissa olleita yrityksiä kuilun partaalle, tunnetuimpana esimerkkinä USA:n suurin autojen valmistaja General Motors.

Vaikka finanssimarkkinoiden myllerrys alkoi Yhdysvalloista, sen vaikutukset ovat levinneet hyvin laajalle rahoitusmarkkinoiden kansainvälisen integraation vuoksi. Länsi-Euroopan ohella monet kehittyvät taloudet ovat joutuneet vaikeuksiin. Suomen kannalta merkittävintä on Venäjän nopeasti vaikeutunut tilanne, joka johtuu rahoitusongelmien lisäksi raaka-aineiden, erityisesti energian hinnan nopeasta laskusta viime kuukausina. Myös Kiinan talouskasvu on hidastunut muutaman prosenttiyksikön, mutta se jatkuu edelleen nopeana.

Finanssikriisin heijastukset Suomeen

Suomalaiset rahoitusmarkkinoilla toimivat instituutiot eivät ole olleet merkittäviä suoranaisia osallisia kansainvälisessä finanssikriisissä, vaikka joitakin tappioita on meilläkin jouduttu kirjaamaan erilaisista sijoitusinstrumenteista. Selvimmät suorat vaikutukset ovat tulleet korkojen noususta, rahoituksen saatavuuden vaikeutumisesta sekä pörssikurssien laskusta. Suomalaisten pankkien tila arvioidaan varsin hyväksi, joten ne eivät välttämättä tule tarvitsemaan valtion lupaamia takauksia tai pääomatukea.

Rahoituspuolen ongelmat eivät välttämättä ole monille suomalaisille yrityksille suuri ongelma, koska niiden taseet ovat keskimäärin varsin vahvoja. Siten ulkoinen rahoitus ei ole läheskään kaikissa tapauksissa tarpeen suunniteltujen investointien rahoittamiseksi. Lisäapuna rahoitusongelmissa on myös TEL -takaisinlainaus, jonka suosio onkin alkanut elpyä pitkän hiljaiselon jälkeen.

Rahoitusmarkkinoilta vaikutukset ovat levinneet myös muualle talouteen. Suomalaisetkin yritykset ovat kokeneet jo tehtyjen tilausten peruutuksia tai lykkäyksiä, ja uusien tilausten virta on heikentynyt merkittävästi. Kysyntänäkymien heikkeneminen lieneekin yleisesti suurempi syy investointisuunnitelmien jäihin panolle kuin rahoitusongelmat.

Erityisen ongelmallisia aloja ovat rakennustoiminta ja metsäteollisuus. Rakennustoiminta riippuu muita toimialoja enemmän rahoituksen saatavuudesta ja hinnasta, joten sen tuotannon nopea vähe-

neminen on nykyisen kaltaisessa tilanteessa hyvin pitkälti odotettua. Sellu- ja paperiteollisuutta vaivaavat alan suhdanneherkkyyden lisäksi pitemmän aikavälin rakenteelliset ongelmat: kysyntä heikkenee sähköisen tiedonvälityksen vallatessa alaa painetulta viestinnältä, alalla on maailmanlaajuisen ylitarjonta kehitysmaihin tehtyjen suurten investointien jäljiltä, ja Venäjän puutullit uhkaavat erityisesti koivukuitua käyttävien tehtaiden puuhoitoa.

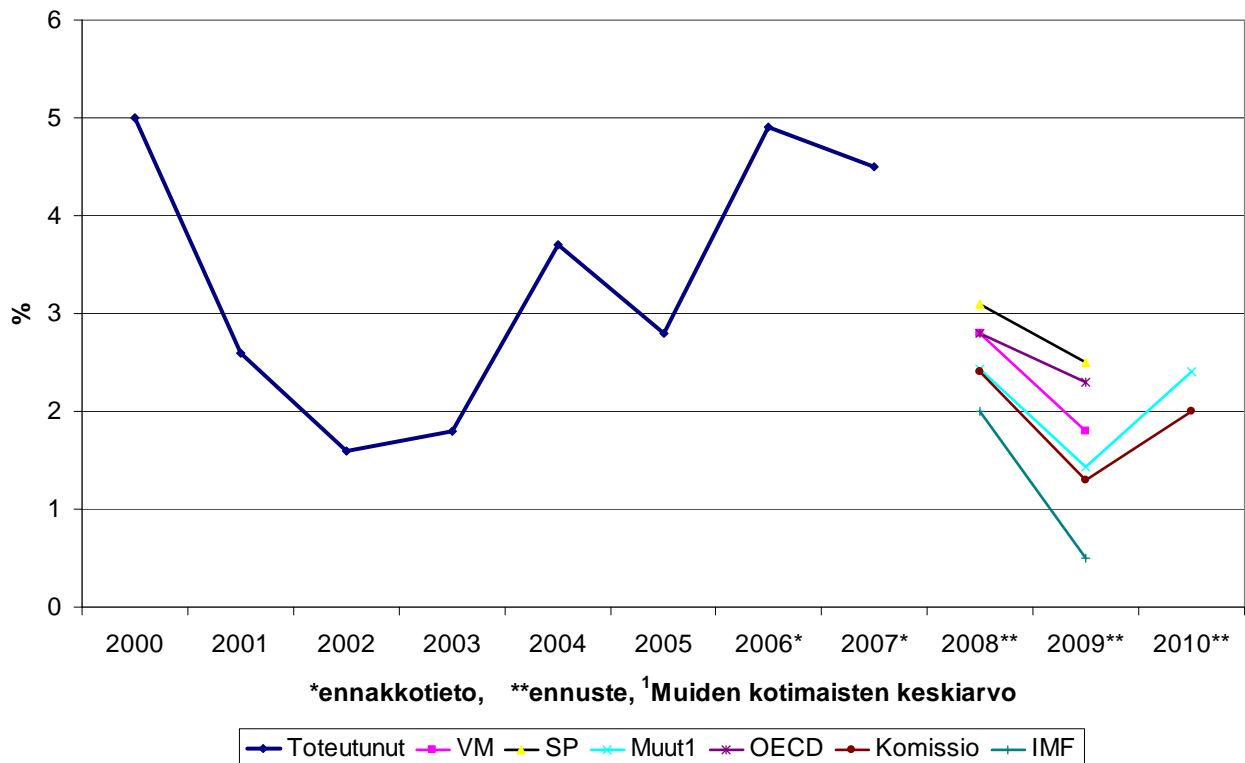
Viennin ja investointien kasvun hiipuminen vaikuttaa työllisyys- ja palkkakehityksen heikkenemisen kautta myös yksityiseen kulutukseen. Kulutusta toisaalta tukee tänä vuonna koetun inflaatiopiikin jääminen taakse supistuvan kysynnän laskiessa raaka-ainehintoja. Korotkin ovat laskeneet huijastaan Euroopan keskuspankin (EKP) alennettua ohjauskorkoaan ja markkinoiden epäluottamuksen jonkin verran hälvennyttyä.

Suomen inflaatio on kuitenkin osittain kotoperäistä. Sitä ovat olleet synnyttämässä korkeat palkan- korotukset sekä välillisten verojen korottaminen viime vuodenvaihteessa. Inflaatiomme onkin nyt euroalueen keskiarvoa korkeampi. Vaarana onkin, että EKP:n rahapolitiikka on Suomen kannalta liian löysää sekä korkean inflaation että rahoitussektorin verrattain hyvän kunnan vuoksi.

Pitkä nousukausi päätymässä

Ilman kansainvälistä finanssikriisiäkin Suomen talouden viime vuosien nopea kasvu olisi mitä luultavimmin selvästi hidastunut lähivuosina. Vuosina 2004 - 2007 BKT:n kasvu oli selvästi yli pitkän aikavälin keskiarvonsa, investoinnit ovat kasvaneet nopeasti koko 2000-luvun (pl. v. 2002), viennin kasvu on ollut nopeaa vuodesta 2004 lähtien, ja myös kulutuksen kasvu on ollut ripeää.

Kuvio 2. BKT:n määrän muutos 2000 – 2010, toteutunut ja keskeiset ennusteet

Jo ennen finanssikriisiä oli nähtävissä, että pitkään jatkunut vahva nousukausi on taittumassa laskukaudeksi. Vientimarkkinat olivat hidastumassa ja viennin laskua ehdittiin ennustaa jo syksyn suh-

dannekatsauksissa. Myös investoinnit ovat hiipuneet kesän jälkeen ja rahoituksen vaikeutuminen yhdessä heikentyneiden kysyntänäkymien kanssa saa aikaan sen, että niitä lykätään ja ne supistuvat vuoden jälkipuoliskolla. Sitä vastoin yksityisen kulutuksen kasvu on ollut vielä alkuvuodesta 2008 nopeaa (n. 4 %). Elvyttävän budjetin, tulossa olevien verohelpotusten ja palkkojen nousun ansiosta kulutuskysynnän odotetaan jatkuvan suhteellisen voimakkaana myös ensi vuonna. Talouden epävarmuuden oloissa velkaantuneiden kotitalouksien oletetaan kuitenkin lisäävän säästämistä, jolloin kulutuskysyntäkin hiljenee.

Viime vuosien kaltainen talouskehitys ei voi jatkua loputtomasti senkään takia, että kasvu on osaltaan perustunut työttömyyden vähentymiseen ja työvoiman tarjonnan kasvuun. Työvoiman tarjonta tulee lähivuosina vääjäämättä kääntymään laskuun demografisten tekijöiden vuoksi, ellei nettomaahanmuutto kasva vielä olennaisesti nykyiseltä, historiallisesti katsoen korkealta tasoltaan.

Monet ennusteet eivät ole enää kovin relevantteja, koska useimmat niistä on tehty joko ennen finanssikriisin puhkeamista tai aivan sen alkuvaiheessa, vain marraskuun alussa julkistetut komission ja Kansainvälisen Valuuttarahaston (IMF) ennusteet ovat voineet ottaa kriisin vaikutukset kunnolla huomioon. Siten useimmat ko. ennusteista lienevät turhan optimistisia. Hieman yllättäen komission ennuste on kuitenkin verrattain optimistinen verrattuna Suomessa viime aikoina esitettyihin arvioihin.

Useimpien Suomelle tärkeiden markkina-alueiden heikon talouskehityksen ohella vientiä painavat viime vuoden palkkasopimusten korkeat korotukset. Vastakkaiseen suuntaan vaikuttaa toisaalta euron heikkeneminen selvästi yliarvostetusta kurssistaan. Suomen viennin kannalta tällä on suuri merkitys, koska noin 70 prosenttia viennistämme menee euroalueen ulkopuolelle, ja myös euroalueella suomalaisilla viejillä on usein alueen ulkopuolisia kilpailijoita. Toisaalta esimerkiksi tärkeän vientimarkkinan Ruotsin kruunu on kuitenkin heikentynyt suhteessa euroon.

Taloudenpitäjien, niin kotitalouksien kuin yritystenkin, odotukset ovat tänä vuonna selvästi synkittyneet. Reaalitekijöiden ohella taustalla saattaa olla myös pelkoja 1990-luvun alun laman toistumisesta, ja nämä odotukset voivat pahimmassa tapauksessa muodostua itsensä toteuttaviksi. Synkkiä odotuksia ovat ymmärrettävästi ruokkineet valtaosin kielteiset talousuutiset, joita on tullut jatkuvasti sekä kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta että kotimaasta mm. yt-neuvottelujen, lomautusten ja irtisanomisten muodossa.

Yksityinen kulutus voi pysyä kohtalaisella kasvu-uralla korkeiden palkankorotusten, tuloveroalennusten ja sosiaalietuuksien korotusten ansiosta. Jos EKP jatkaa odotetusti koronalennuslinjaansa ja luottamus palautuu rahoitusmarkkinoille, korkojen aleneminen tukee osaltaan kulutusta. Toisaalta kotitalouksien säästämisaste on jo kaksi vuotta ollut negatiivinen ja niiden velkaantuminen on ennätyskellisen korkealla, joten käytettävissä olevien tulojen lisäys ei välttämättä kanavoidu kulutukseen ainakaan täysimääräisesti.

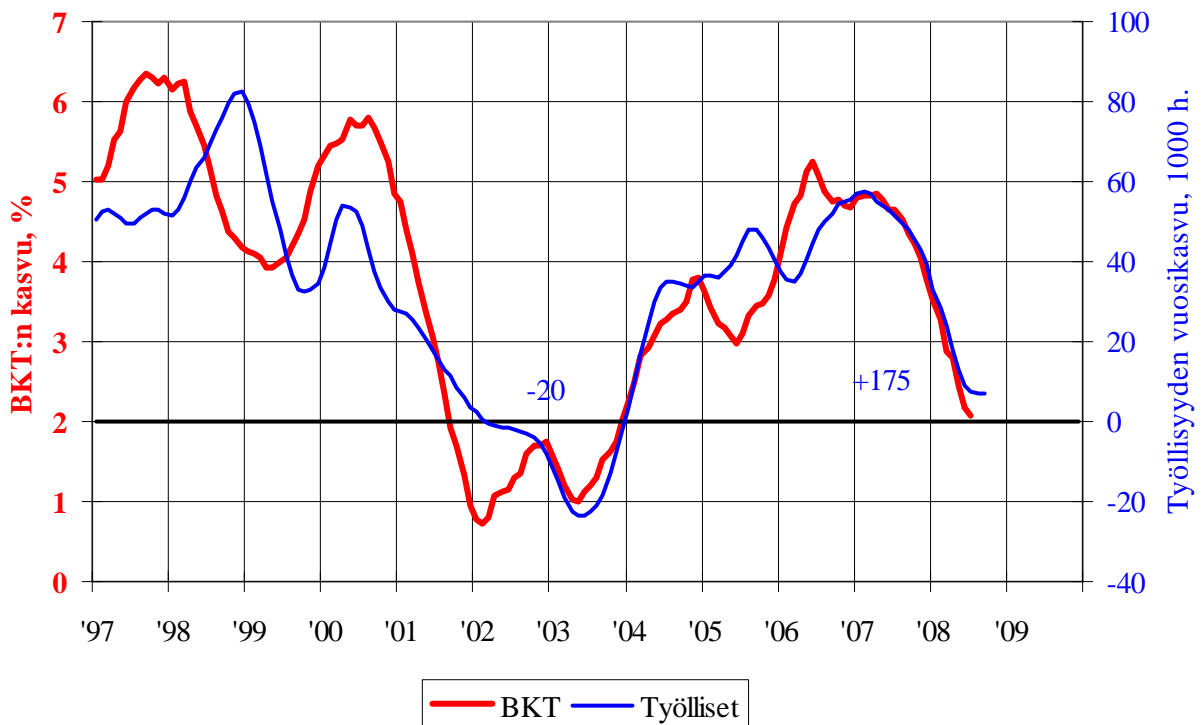
Suomen julkisen talouden vahva tila mahdollistaa elvyttävän finanssipolitiikan. Julkisten investointien lisäämisellä, esimerkiksi vuokra-asuntotuotannolla kasvukeskuksissa ja julkisten rakennusten peruskorjaustoiminnalla voidaan jossakin määrin paikata heikkenevää yksityistä aktiviteettia. Yksityisen rakennustoiminnan supistuessa ne voidaan lisäksi toteuttaa alemmalla kustannustasolla. Julkisten rakennusinvestointien ohella voidaan myös tukea yksityisiä investointeja mm. vuokra-asuntotuotannon edullisella rahoituksella ja peruskorjaustoiminnan tukemisella.

2. TYÖLLISYYDEN JA TALOUSKASVUN VÄLINEN KYTKENTÄ

Työllisyyskehityksen ennustaminen on nykytilanteessa poikkeuksellisen epävarmaa. Tietopohjaa rahoituskriisin vaikutuksista reaaliatalouteen ei vielä ole saatavissa. Viime viikkoina esitetyt asiantuntija-arviot, samoin kuin toimialojen barometrit suhdanneodotuksista sekä yrittäjien ja kuluttajien luottamuksesta, ennakoivat kuitenkin yhtäpitävästi tilanteen nopeaa heikkenemistä monilla aloilla. Kehityksen suunta näyttää näin selvältä, mutta barometrien perusteella ei voida ennustaa määrällisiä vaikutuksia. Suhdannelaitokset ja valtiovarainministeriö ovat vasta korjaamassa talousennusteita, joiden valmistuttua voidaan paremmin arvioida myös finanssikriisin työllisyysvaikutuksia.

Jonkinlaisen karkean käsityksen työllisyudessa odotettavissa olevista muutoksista voi saada tarkastelemalla nykyistä suhdannetilannetta, jossa laskusuhdanteen merkit alkoivat näkyä jo ennen finanssikriisin puhkeamista. Seuraava kuvio esittää kokonaistuotannon kuukausikuvaajan (viimeisin tieto heinäkuulta) ja työllisyyden aikasarjoista estimoituja suhdannekäyriä (kausitasoitus on tehty STAMP tekniikalla). Siitä on nähtävissä ensinnäkin työllisyyden ja tuotannon välinen voimakas riippuvuus. Tuotannon ennakkotietojen perusteella voidaan myös päätellä, että BKT:n kasvu hidastui todennäköisesti jo kesällä kahden prosentin alapuolelle, jota menneen kehityksen valossa voidaan pitää työllisyyden kannalta kriittisenä kasvukynnyksenä. Se tulisi ylittää, jotta työllisyys säilyisi saavutetulla tasollaan. Tuotannon kasvun ja työllisyyden välinen melko vakaa riippuvuus ennakoii työllisyyden heikkenemistä noin puolen vuoden viipeellä, jolloin työllisten määrän voidaan odottaa alkavan laskea selvemmin vuodenvaihteesta lähtien.

Kuvio 3. BKT:n ja työllisyyden suhdannekuvaajat 1997 - 2008

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja kansantalouden tilinpito

Työllisyyden kasvu on ollut viime vuosina erittäin nopeaa, jolloin työllisyys on laskukauteen lähdeittäessä erittäin korkealla tasolla. Päätymässä olevassa yli neljä vuotta kestäneessä nousu- ja korkeasuhdanteessa tuotanto kasvoi keskimäärin lähes 4 prosentin vuosivauhtia, ja työllisten määrä lisääntyi vastaavasti vuoden 2004 alun tasosta yhteensä noin 175 000 henkeä. Työllisyyden kaikki ennusteet ylittäneeseen nopeaan kasvuun näyttäisi hyvän talouskehityksen ohella osaltaan vaikuttaneen työvoimavarojen odotettavissa oleva niukentuminen. Työvoimapulaan varautuessaan yritykset ovat ainakin jossain määrin hamstranneet työvoimaa tulevaisuuden varalle.

Talouden alamäki jäi edellisessä it -kuplan puhkeamiseen liittyneessä laskusuhdanteessa loivaksi ja työpaikkamenetykset suhteellisen vähäisiksi. Kokonaistuotannon kasvu laski alle kahden prosentin tasolle vuoden 2001 jälkipuoliskolta alkaen noin parin vuoden ajaksi. Vastaavasti työllisyyden heikkeneminen ajoittui pääosin vuoteen 2003, ja koko laskusuhdanteessa työpaikkoja menetettiin yhteensä vain noin 20 000.

Vaikka selvää käsitystä ei vielä ole siitä, miten pitkään maailmantalouden laskusuhdanne tulee kestämään ja mitkä sen vaikutukset ovat lopulta Suomen talouteen ja työllisyyteen, realistista on varautua viimekertaista selvästi syvempään ja pitempään laskukauteen ja sen myötä työllisyyden tuntuvaan heikkenemiseen. Normaalin laskusuhdanteen lisäksi työllisyyttä tulevat nyt heikentämään myös rahoitusmarkkinoiden vaikeudet.

Voidaan kuitenkin olettaa, että vaikka vuonna 2009 investoinnit ja vienti supistuvat, kulutuskysyntä pitää tuotannon kasvun vielä plusmerkkisenä. Laskusuhdanteen pohja osuu työllisyydessä näillä näkymin vuoteen 2010, jolloin työpaikkoja tullaan menettämään eniten, vaikka tuotannon aallonpohja tuolloin jo sivuutettaisiinkin. On myös mahdollista ja todennäköistäkin, että hidastuvan kasvun kaudesta tulee vielä pitempi, ensi vuosikymmenelle ulottuva, koska työvoiman tarjonta alkaa vuosikymmenen vaihteen jälkeen oleellisesti laskea. Tuotannon ja työllisyyden välinen edellä kuvattu riippuvuussuhde kääntyy työvoimavarojen niukentuessa päinvastaiseksi. Tuotannon kasvu ei niinkään enää määrää työllisyyden tasoa. Työvoiman saatavuudesta tulee tuotannon kasvua rajoittava tekijä, kun suuret ikäluokat ovat poistuneet työvoimasta.

Taloudessa kaikki riippuu kaikesta, jolloin suhdanteet eivät toistu samanlaisina. Tämänkertaisessa laskusuhdanteessa työllisyyden heikkenemistä jarruttaa se, että kannattavuudeltaan pääosin hyvässä kunnossa olevat yritykset välttävät työvoimapulaan varautuessaan ainakin alkuun irtisanomisia. Tuottavuuden kasvuvauhti tällöin hidastuu, mikä ylläpitää työllisyyttä. Työttömyyden kasvua taas puskuroi työvoiman tarjonnan väheneminen.

3. TYÖVOIMAN TARJONTA JA SEN KEHITYS

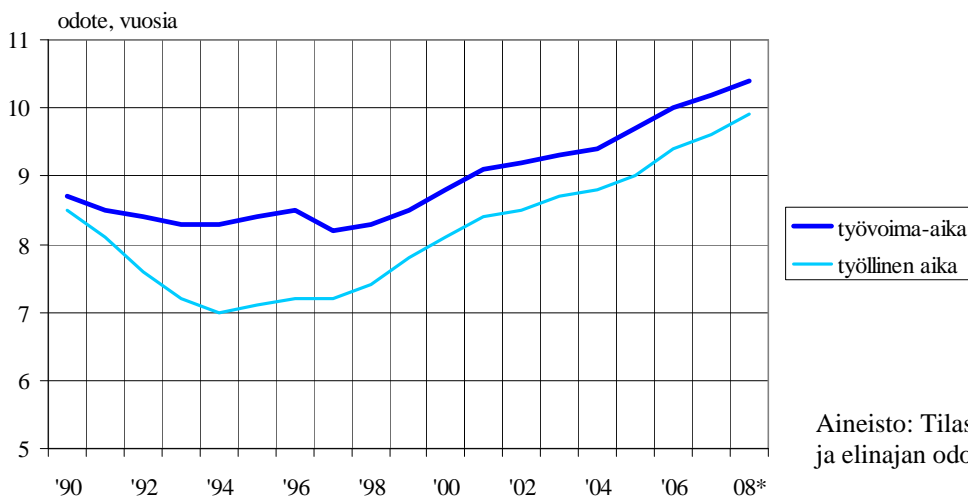
Vielä tähän asti työvoimavarat ovat mahdollistaneet tuotannon ja työllisyyden nopean kasvun. Vuoden 2004 alusta toteutuneesta noin 175 000 hengen työllisyyden kasvusta noin kaksi kolmasosaa (115 000) tuli työvoiman tarjonnan kasvun kautta ja vain yksi kolmasosa (60 000) saatiin työttömistä. Työvoiman tarjontaa on saatu lisää pääosin kahdesta lähteestä, nuorista ja ikääntyneistä, joilla työvoimaosuuksien kohoaminen on vielä kuluvalle vuosikymmenellä riittänyt kompensoimaan parhaassa työiässä olevan väestön määrän vähenemisen. Tilanne kuitenkin muuttuu nopeasti vuosikymmenen taitteen jälkeen, kun suuret ikäluokat poistuvat työvoimasta.

Työvoiman tarjonta on viime vuosina reagoinut työvoiman kysyntään aikaisempaa enemmän. Pitkällä aikavälillä työllisyyden muutoksesta, sekä ylös- että alaspäin, arviolta vain noin kolmannes on toteutunut työvoiman tarjonnan muutoksena. Jouston kasvu johtuu osin työttömyyden rakenteellisista ongelmista. Työttömistä on ollut vaikea rekrytoida ammattitaitoista työvoimaa uusiin työtehtäviin. Toisaalta työvoiman tarjontaa on lisännyt sekä nuorten että ikääntyneiden työmarkkinoilla olon muutos.

Nuoret käyvät opiskelun ohessa laajalti ansiotyössä muutoinkin kuin lomakaudella silloin kun työmahdollisuuksia on tarjolla. Laskusuhdanteessa taas, kun etenkin nuorille sopivat tilapäistyöt vähenevät, päätoimisten opiskelijoiden määrä kasvaa. Ikääntyneiden osalta työvoiman tarjontaa ovat lisänneet varhaiseläkkeisiin kuluvalle vuosikymmenellä tehdyt ikärajaerotukset ja eläkeuotojen karsiminen, jotka ovat vähentäneet aikaista poistumista työelämästä. Voidaan myös arvioida, että työvoimavarojen niukentuessa ikääntyneiden arvostus työelämässä on noussut, mikä osaltaan on myös lisännyt työvoiman tarjontaa. Suurten ikäluokkien pysyminen työmarkkinoilla edeltäviä ikäluokkia huomattavasti pitempään selittää valtaosan työvoiman tarjonnan kasvusta kuluvalle vuosikymmenellä.

Työurien pidentyminen on jatkunut nopeana vuonna 2008 nostaa edelleen yli 50-vuotiaiden työvoimaosuuksia ja työllisyysasteita. Työvoimatutkimuksen tiedoista laskettava 50-vuotiaan odotettavissa oleva työvoimaan kuulumisen odote nousee kolmen ensimmäisen neljänneksen perusteella arvioiden jo 10,4 vuoteen. Se merkitsee noin vuoden pitempää työmarkkinoilla oloa kuin vuonna 2004 ja vastaa työvoiman tarjonnassa kokonaista työvoimaikäluokkaa eli noin 60 000 henkilöä. Tämä on nuoriin verrattuna noin kaksinkertainen tarjonnan lisäys. Nuorilla työvoiman tarjonta kasvoi vastaavana ajanjaksona noin 32 000:lla.

Kuvio 4. Työvoimaan kuulumisajan ja työllisen ajan odotteet 50-vuoden iässä v. 1990 - 2008

Aineisto: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja elinajan odote

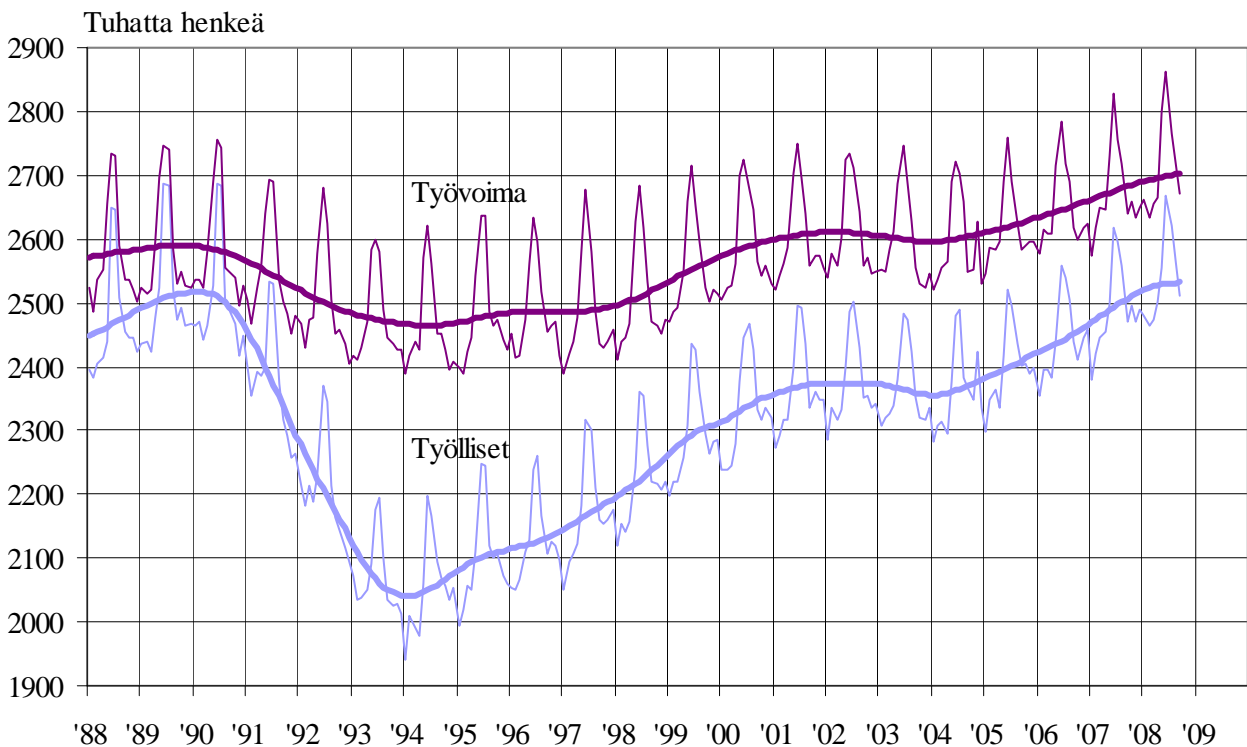
Työikäisen väestön (15 - 64-v.) määrä kasvaa Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuonna 2009 enää noin 7 000 henkeä. Ensimmäiset suuret ikäluokat saavuttavat vuonna 2009 jo 64 vuoden iän, missä iässä työvoimaosuus on pudonnut jo noin 20 prosenttiin. Vaikka eläkeuudistuksen myötä työurat vielä pitenevät ja aikaisempaa suurempi osa ikääntyneistä jatkaa työelämässä normaalin eläkeiän jälkeenkin, tulee työvoiman tarjonta kääntymään vuonna 2009 laskuun. Ennusteessa (ks. työvoimatase s. 14) oletetaan, että talouden taantumassa vajaat puolet työllisen määrän laskusta johtaa avoimen työttömyyden kasvuun. Erityisesti nuoret vetäytyvät työmarkkinoilta, mutta myös ikääntyneiden työvoiman tarjonnan ennustetaan vähenevän.

Työvoiman tarjonnan suhdannekäänte on nähtävissä vasta nuorilla, joilla se tapahtui ensimmäisenä kohta laskusuhdanteen alussa. Alle 25-vuotiaiden työllisten määrä jäi vuoden kolmannella neljänneksellä 14 000 henkeä pienemmäksi kuin vuotta aikaisemmin. Vastaavasti työvoiman tarjonta supistui vuoden 2007 tasosta 12 000:lla (-3 %) ja nuorisotyöttömyys kääntyi samalla kasvuun.

4. TYÖVOIMAN KYSYNTÄ JA SEN KEHITYS

Syyskuussa 2008 työllisten määrä, 2 511 000 henkeä, oli vielä verrattain korkea eli 39 000 suurempi kuin vuosi sitten. On kuitenkin huomattava, että tilanteen vertaaminen vuoden takaisiin lukuihin ei ota huomioon vuoden sisällä tapahtunutta muutosta eikä anna näin suhdannevaiheesta oikeaa kuvaa. Koko kolmannella neljänneksellä (heinä-syyskuussa) työllisiä oli 25 000 enemmän kuin vuoden 2007 kolmannella neljänneksellä. Työllisten kasvuvauhti on näin selvästi hidastunut alkuvuodesta, sillä tammi-kesäkuussa työllisyys lisääntyi keskimäärin 54 000:lla. Kausivaihtelusta puhdistettuna työllisten määrä näyttäisi viime kuukausina, tasoitusmenetelmästä riippuen, joko pysähtyneen tai jopa kääntyneen lievään laskuun.

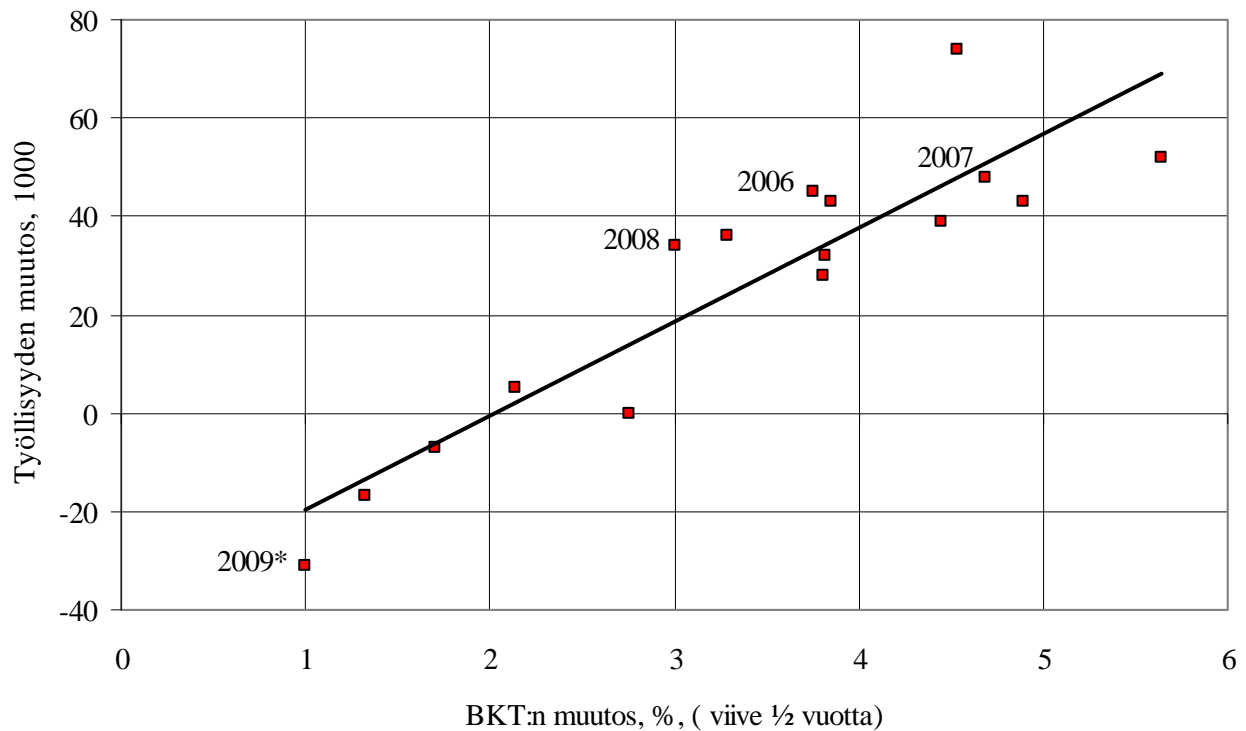
Kuvio 5. Työvoiman tarjonta ja kysyntä kuukausittain 1988 - 2008

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Laskusuhdanteen syvyyttä ja kestoja ei vielä osata ennakoida. Näillä näkymin on kuitenkin todennäköistä, että kasvuluvut pysyvät Suomessa vielä ainakin vuonna 2009 plusmerkkisenä, ehkä noin ½ prosentilla tasolla. Tällä talouden kasvuvauhdilla työllisten määrä ennustetaan laskevan vuonna 2009 noin 30 000 henkeä, jolloin työllisyysaste heikkenisi yhden prosenttiyksikön.

Arviota havainnollistaa seuraava kuvio työllisyyden ja tuotannon kasvun välisestä riippuvuudesta laman jälkeen vuosina 1994 - 2009. Työllisyysennusteissa BKT:n oletetaan kasvavan vuonna 2008 1,5 prosenttia ja ensi vuonna 0,5 prosenttia. Tuotannon ja työllisyyden välinen puolen vuoden viive huomioon ottaen työllisyyteen vaikuttava laskennallinen talouskasvu olisi vuonna 2009 vajaat 1 prosenttia ($0,5 \times 1,5 + 0,5 \times 0,5$).

Kuvio 6. BKT ja työllisyys vuosina 1994 - 2009

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus ja kansantalouden tilinpito

Ennusteessa lisäksi oletetaan, että nopeasti heikkenevä suhdannetilanne ja yritysten pessimistisiksi kääntyneet odotukset saavat yritykset vähentämään osan korkeasuhdanteessa ”hamstraamaansa” työvoimaa. Jos kuitenkin taantumana oletettaisiin kestävä vain lyhyen aikaa ja yritykset pitäisivät kiinni työvoimastaan vaikeimman ajan yli, työpaikkojen menetykset voisivat jäädä noin 20 000:een, mikä keskimäärin vastaa noin 1 prosentin talouskasvua.

Työllisyyskehitykseen vaikuttavat myös valmisteilla olevaan täydennysbudjettiin sisällytettävät vientiä ja investointeja tukevat toimenpiteet. Työllisyyden heikkenemistä ja työttömyyden kasvua ehkäistäneen lisäämällä täydennysbudjettiin myös työvoimapolitiikan tukitoimia. Vuoden 2009 talousarvioesitykseen toimenpiteitä budjetoitiin vasta keskimäärin noin 71 000 henkilölle, jolloin niiden volyyymi jäisi noin 10 000 pienemmäksi kuin kuluvana vuonna.

Toimialoittain tarkasteltuna päättyneessä korkeasuhdanteessa luotu työllisyyden nettokasvu syntyi kokonaan kotimarkkinatuotannon varaan: noin 135 000 työpaikkaa palveluelinkeinoihin ja 40 000 rakennustoimintaan. Alkutuotannossa työpaikkojen väheneminen hidastui ja teollisuudessa työllisyys kasvoi vain vähän. Yleinen näkemys on, että laskusuhdanteessa investointien rahoitusmahdollisuuksien heikentyminen tulee vaikeuttamaan erityisesti rakentamista ja vientiteollisuutta, joista työpaikkoja katoaa suhteellisesti eniten. Laman jälkeisestä kehityksestä poiketen työllisyyden kasvutrendin arvioidaan nyt taittuvan myös palveluelinkeinoissa.

- **Palveluelinkeinoissa** työllisyyden kasvu on jo alkanut hidastua. Ensimmäisellä neljänneksellä kasvua oli edellisvuotisesta 38 000, toisella 26 000 ja kolmannella enää 14 000 henkeä. Työllisyys on kasvanut enää vähän koulutus-, sosiaali- ja terveystaloudissa, jotka tuotetaan pääosin julkisessa sektorissa. Myös aikaisemmin nopeasti kasvaneissa yrityspalveluissa työllisyyden kasvutrendi näyttäisi olevan taittumassa, mikä samalla myös ennakoii talous-

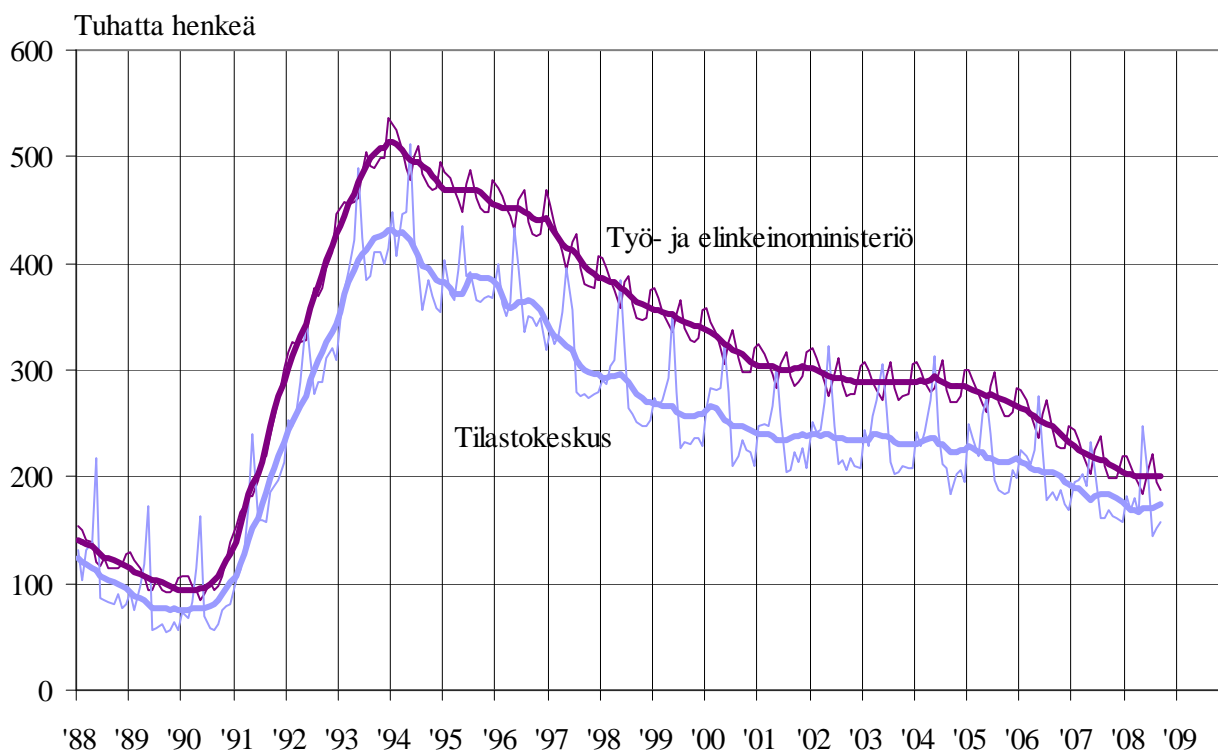
kasvun hidastumista. Selvemmin työllisyys on edelleen kohentunut kulutuksen kasvusta riippuvilla toimialoilla kuten kaupassa, ravintolapalveluissa ja henkilökohtaisissa palveluissa. Vuonna 2009 palveluelinkeinojen työllisyyden arvioidaan laskevan yhteensä yli 10 000:lla.

- **Rakentamisen** työllisyys on edelleen kohentunut sekä talonrakennuksessa että maa- ja vesirakennuksessa, jossa keskeneräisiä suuria rakennuskohteita on työn alla vielä runsaasti. Kolmannella neljänneksellä koko rakennustoiminnan työllisten määrä oli edelleen noin 6 000 henkeä edellisvuotista korkeampi. Rakennuslupien ja aloitettujen rakennuskohteiden määrät ovat kuitenkin laskeneet kuluvana vuonna noin neljänneksen, mikä ennakoii rakennusinvestointien huomattavaa supistumista ja alan työllisyyden nopeaa heikkenemistä vuonna 2009. Rakennusalan työllisyyden arvioidaan vuonna 2009 laskevan hieman alle 10 000:lla. Rakennusteollisuus on varoitellut laajasta työttömyydestä jo ensi talvena. *(Rakennustoiminnan työllisyyden koheneminen vuonna 2008 on osaksi tilastointikäytännön muutoksesta johtuvaa tilastoharhaa. Vuoden 2008 alusta vuokratyövoimaa alettiin tilastoida ao. oikeille toimialoille, kun ne aikaisemmin laskettiin yrityspalveluihin. Muutos laskee työvoiman vuokrauksen toimialalla työllisyyttä yhteensä noin 15 000:lla, joka osaksi on lisännyt tilastoitua rakennustoiminnan työllisyyttä.)*
- **Teollisuuden työpaikat** ovat jo lievästi vähenemässä. Metalliteollisuuden työllisyys on vielä lisääntynyt vuoden 2008 kolmannelle neljännekselle asti, mutta muilla teollisuuden aloilla työpaikkoja menetetään, selvemmin metsäteollisuudessa ja kulutustavateollisuudessa. Metsäteollisuudessa saneerausten on arvioitu jatkuvan ja lomautuksia on tulossa lisää. Nyt myös tähän asti menestynein teollisuuden haara, teknologiateollisuus, on alkanut raportoida vaikeuksista. Investointien supistuminen Euroopassa on vähentämässä alan vientikysyntää. Tarjouspyynnöt ja tilaukset ovat vähentyneet nopeasti ja liikevaihdon ennustetaan kääntyvän laskuun ensi vuoden alussa. Koko teollisuuden työllisyyden arvioidaan vähenevän vuonna 2009 yhteensä noin 7 000:lla.

5. TYÖTTÖMYYSTILANNE JA SEN ARVIOITU KEHITYS

Myös suhdannetyöttömyyden käänteen merkit ovat viime kuukausina voimistuneet, vaikka kovin dramaattisia muutoksia ei ole vielä havaittavissa. Kausivaihtelusta puhdistettuna työttömyys alkoi molemmilla työttömyyslukuilla jo kesän aikana lievästi kasvaa. Syyskuussa kausi- ja satunnaisvaihteluista puhdistettu työttömyyden trenditaso oli työvoimatutkimuksen mukaan 175 000 ja työnvälitystilaston luvuilla 202 000 henkilöä. Työvoimatutkimuksen työttömyysaste oli vastaavasti 6,5 prosenttia.

Kuvio 7. Työttömät työnhakijat ja työvoimatutkimuksen työttömät kuukausittain 1988 - 2008

Lähde: TEM, työnvälitystilasto ja Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Ensimmäisenä työttömyys on alkanut kasvaa nuorilla. Alle 25-vuotiaita työttömiä oli työvoimatiedustelun mukaan vuoden 2008 kolmannella neljänneksellä keskimäärin 39 000 ja työttömyysaste 11,2 prosenttia. Viime vuonna vastaavat luvut olivat 37 000 ja 10,3 prosenttia. Työnvälitystilastossa suhdannetyöttömyyden käänne taas on tullut laskusuhdanteen alulle tyypillisesti ensin näkyviin lomautusten ja lyhytkestoisen työttömyyden kasvuna. Syyskuun lopussa lomautettuja oli 6 000, kun määrä oli viime vuoden syyskuussa 4 000 henkilöä. Lomautukset ovat yleistyneet edellisvuodesta erityisesti puutavaran ja puutuotteiden valmistuksen toimialalla sekä metallituotteiden valmistuksessa. Alueista erityisesti Häme sekä Etelä-Pohjanmaa ovat viime aikoina kärsineet selvästi yleistyvistä työvoiman lomautuksista. Metsäteollisuudessa ja muillakin toimialoilla annetut lomautusvaorotukset ja ilmoitukset yt -neuvottelujen aloittamisesta ennakoivat lomautusten tuntuvaa lisääntymistä vuoden lopulla.

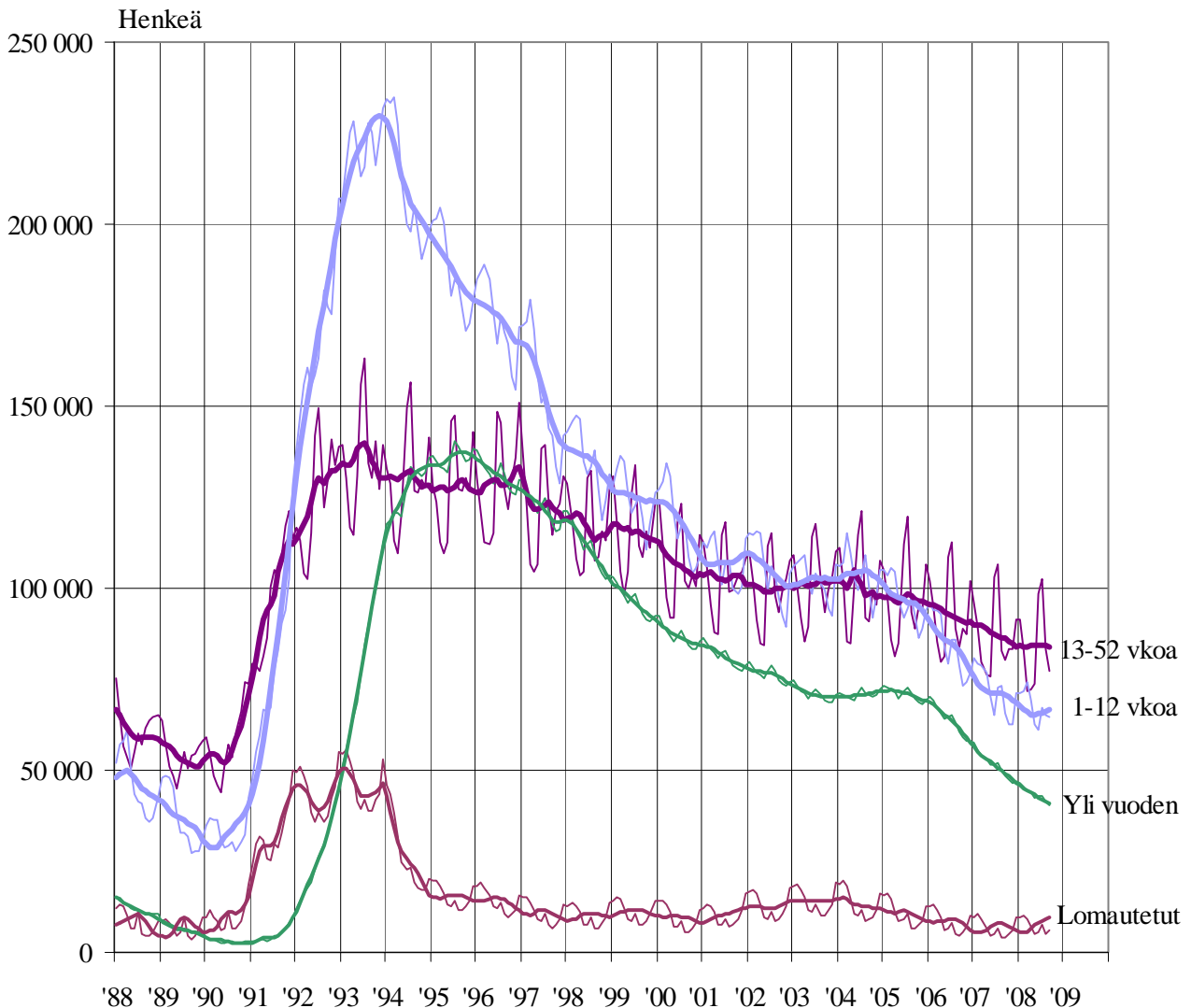
Työttömyyden nopea kasvu ei näytä kuitenkaan kovin todennäköiseltä. Alkaneiden uusien työttömyyksien määrä (60 400) oli vielä syyskuussa vuodentakaista noin 2000 pienempi. Työttömyyden hidasta kasvua ennakoi kuitenkin se, että päättäneiden työttömyyksien virta on myös laskenut ja työttömyysjaksojen kestot ovat alkaneet hiljalleen pidentyä. Työttömiksi joutuneiden mahdollisuudet uuden työpaikan löytämiseen ovat työttömyyden virtojen perusteella arvioiden heikentyneet

varsinkin niillä työttömillä, joilla on jo muutaman kuukauden työttömyys takanaan. Työttömyyden taso nousee kuitenkin sitä mukaa, kun työttömyyden kestot pääsevät pitenemään. Työttömyyden nousun ehkäisyä työvoimapolitiikan keinoin edesauttaa nykytilanteessa se, että työttömyyden keston rakenne on huomattavasti helpompi kuin muutama vuosi sitten.

Taulukko 2. Työttömät työnhakijat työttömyyden keston mukaan ja lomautetut syyskuussa 2008

	Työttömät syyskuussa 2008	Muutos vuoden 2007 syyskuusta	
Lomautetut	6 000	+2 000	+ 50,0 %
Työttömänä alle 3 kk	77 300	-3 000	- 3,7 %
Työttömänä 3-12 kk	64 500	-1 200	- 1,8 %
Pitkäaikaistyöttömät yli 12 kk	40 500	-7 900	- 16,3 %
Työttömät yhteensä	188 400	-10 000	- 5,1 %
Vaikeasti työllistyvät	111 100	-13 700	- 14,8 %

Kuvio 8. Eri kestoisten työttömyyksien jakauma ja lomautetut 1988 - 2008

Lähde: TEM, Työnvälitystilasto

Supistuvan työvoiman tarjonnan ohella työttömyysongelman nopeaa pahenemista ehkäisevät viime vuosina toteutettu työmarkkinatuen uudistus ja useat muut toimet, joilla työmarkkinoiden rakenteellisia ongelmia on saatu puretuiksi. Näiden ansiosta viime vuosina on saatu lasketuksi erityisesti yli vuoden työttömänä olleiden pitkäaikaistyöttömyyttä. Kun syyskuun lopussa työttömien työnhakijoiden määrä oli edellisvuoden vastaavaa tasoa noin 10 000 henkilöä pienempi (-5,1 %) oli pitkäaikaistyöttömyys laskenut 7 900:lla (- 16,3 %). Myös muiden vaikeasti työllistyvien työnhakijoiden määrä on viime vuosina tuntuvasti pienentynyt. Kun vaikeasti työllistyvien rakennetyöttömyyteen lasketaan pitkäaikaistyöttömien lisäksi myös toistuvaistyöttömät ja toimenpiteiltä työttömäksi jääneet ja niissä toistuvasti kiertävät henkilöt, on tämä koko vaikeasti työllistyvien joukko vähentynyt viimeisen neljän vuoden aikana yli kolmanneksen ja viimeisten 12 kuukauden aikana noin 14 000 henkilöä. Alenemisen vauhti on kuitenkin alkanut jo hidastua, ja rakenteellinen työttömyys kääntyy ensi vuonna kasvuun, ellei työvoimapolitiikan aktiivitoimenpiteitä lisätä.

Vuonna 2009 työttömien määräksi ennustetaan työvoimatutkimuksen tasossa keskimäärin 185 000 ja työnvälitystilaston mukaan 210 000 henkeä. Vuonna 2009 työttömyyden arvioidaan nousevan runsaalla 10 000:lla (toimenpiteiden nykyvolyyymilla). Työttömyysasteen ennustetaan vastaavasti nousevan ensi vuonna puoli prosenttiyksikköä, vuoden 2008 keskimäärin 6,4 prosentista 6,9 prosenttiin vuonna 2009. Alueittain tarkasteltuna suhdannekuva on kaikkialla maassa melko samanlainen. Kausivaihteluista puhdistettuna työttömyyden aleneminen on vähintään pysähtymässä tai se alkanut jo lievästi kasvaa kaikilla työvoima- ja elinkeinokeskusalueilla.

Työvoimatase vuosina 2006-2007 ja ennuste vuosille 2008 ja 2009, 1000 henkeä

Tase-erä	Vuosi				Muutos		
	2006	2007	2008	2009	2006-07	2007-08	2008-09
TYÖIKÄISET 15-74	3963	3981	4 005	4022	18	24	17
TYÖIKÄISET 15-64	3507	3517	3537	3544	10	20	7
TYÖVOIMA	2648	2675	2697	2680	27	22	-17
TYÖLLISET	2443	2492	2525	2495	49	33	-30
Maa-metsätalous	114	113	111	109	-1	-2	-2
Teollisuus	465	466	464	457	1	-2	-7
-metsäteollisuus	78	75	73	71	-3	-2	-2
-metalliteollisuus	220	229	231	228	9	2	-3
-muu teollisuus	166	162	160	158	-4	-2	-2
Rakennustoiminta	162	174	184	175	12	10	-9
Palveluelinkeinot	1699	1734	1757	1745	35	23	-12
-kauppa, majoitus- ja rav.toiminta	381	395	404	400	14	9	-4
-liikenne	181	175	176	170	-6	1	-6
-rahoitus, vakuutus, liike-elämän palvelut	336	358	368	365	22	10	-3
-julkiset ja muut palvelut	801	806	811	810	5	5	-1
-tunteamaton	4	6	9	9	2	3	0
TYÖLLISYYSASTE 15-64, %	68,9	69,9	70,4	69,4	1,0	0,5	-1,0
TYÖTTÖMÄT	205	183	172	185	-22	-11	13
TYÖTTÖMYYSASTE, %	7,7	6,9	6,4	6,9	-0,8	-0,5	0,5
TYÖTTÖMÄT TYÖNHAKIJAT	250	217	199	210	-33	-18	11

6. TYÖVOIMAN SAATAVUUSONGELMAT JA NIIDEN ARVIOITU KEHITYS

Työvoiman saatavuusongelmia on työ- ja elinkeinohallinnossa kuten myös mm. työnantajajärjestöissä selvitelty työnantajahaastattelujen avulla. Haastattelututkimuksien avulla saadut viimeisimmät tiedot ovat vuoden 2008 alkupuoliskolta, joten viimeaikainen taloustilanteen selkeä heikkeneminen ei vielä näy näissä tutkimustuloksissa. Vuoden 2008 alkupuoliskolla yritysten kokemat työvoiman saatavuusongelmat olivat nousseet huippuunsa. Yli 40 prosenttia työvoimaa hakeneista toimipaikoista oli tuolloin kokenut vaikeuksia työvoiman hankinnassa. Rekrytointiongelmat olivat yleisimpiä maa- ja metsätalouden ja liikenteen toimialoilla.

Rekrytointiongelmien yleistymistä edellisvuoden vastaavaan ajanjaksoon nähden oli tapahtunut erityisesti maa- ja metsätaloudessa sekä kaupan alalla. Liikenteen toimialalla kuten myös rakennusalalla rekrytointiongelmien taso on vuoden 2008 aikana jo kääntynyt laskuun. Rakennusalalla rekrytointiongelmat olivat yleisimpiä vuoden 2007 viimeisellä neljänneksellä. Tuolloin noin puolet alan toimipaikoista oli kokenut työvoiman saatavuusongelmia.

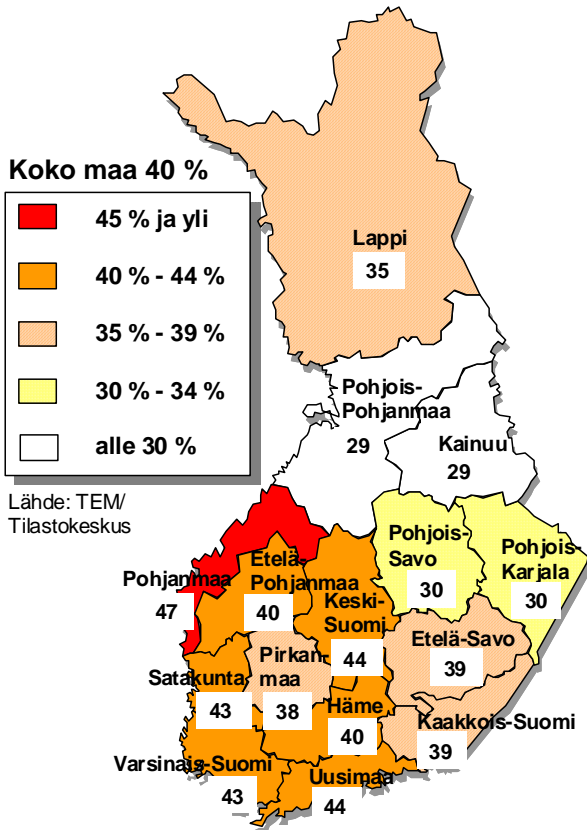
Työvoimatoimistoilta kerätään kolme kertaa vuodessa tietoja ns. vaikeasti täytettävistä työpaikoista. Viimeisin työvoimatoimistoilta saatu tieto on saatu syyskuulta 2008, jolloin vaikeasti täytettäviä työpaikkoja oli työvoimatoimistoissa yhteensä noin 2 600. Työvoimatoimistojen tunnistamat rekrytointiongelmat ovat viime aikoina vähentyneet selvästi, esimerkiksi syyskuussa 2007 työvoimatoimistot raportoivat vielä lähes 4 000:sta vaikeasti täytettävästä työpaikasta. Yleisimpiä rekrytointiongelmat ovat syyskuussa 2008 olleet seuraavissa ammateissa: sairaanhoitaja, siivooja, myyntiedustaja, kokki, tarjoilija, lähihoitaja, parturi-kampaaja, ajoneuvoyhdistelmän kuljettaja, taksinkuljettaja ja cnc-koneistaja. Suurin osa em. ammateista on ollut jatkuvasti työvoimatoimistojen rekrytointiongelmaraportoinneissa. Merkittävimpana muutoksena vuoden 2007 syyskuun tilanteeseen nähden voidaan pitää tuotantotyöntekijöiden sekä rakennusalan rekrytointiongelmien suurta supistumista.

Työvoiman kysynnän edelleen hiipuessa tulevat rekrytointiongelmat myös vähenemään. Kokonaan ongelmat eivät kuitenkaan poistu. Esimerkiksi 1990-luvun alussa, jolloin työvoiman kysyntä oli vähäistä, ilmeni työmarkkinoilla työvoiman rekrytointiongelmia. Ongelmia koki tuolloin noin 10–15 prosenttia työvoimaa hakeneista toimipaikoista. Ongelmien taso ei lähitulevaisuudessa tule laskemaan näin alhaiselle tasolle. Eräinä syinä tässä ovat työvoiman tarjonnan väheneminen sekä rekrytoitavalle työvoimalle nykyisin asetetut varsin suuret osaamisvaatimukset. Talousennusteiden toteutuessa rekrytointiongelmiä kokeneiden toimipaikkojen osuus työvoimaa hakeneista toimipaikoista asettunee lähivuosina 25–30 prosentin tasolle.

Työvoiman saatavuusongelmat yleistyivät vuoden 2008 alkupuoliskolla vielä erityisesti Varsinais-Suomessa, Pohjanmaalla sekä Etelä-Pohjanmaalla. Rekrytointiongelmat vuoden 2008 alkupuoliskolla olivat muita alueita yleisempiä Pohjanmaalla, Uudellamaalla sekä Keski-Suomessa. Vielä loppukesällä alueet ennustivat yleisesti rekrytointiongelmien lisääntyvän. Vain Hämeessä ja Pohjois-Pohjanmaalla ennustettiin tuolloin rekrytointiongelmatilanteen hieman paranevan.

Kuvio 8.

Työvoiman saatavuusongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus työvoimaa hakeneista toimipaikoista TE –keskuksittain, tammi - kesäkuu 2008

Kuvio 9.

Alueiden näkemykset työvoiman saatavuustilanteen kehityksestä TE – keskuksittain, kesä – elokuu 2008

LÄHTEET

Ali-Yrkkö, Jyrki - Kotiranta, Annu - Nikulainen, Tuomo - Pajarinen, Mika - Rouvinen, Petri: Kuluttajat ja yritykset rahoitusmarkkinakriisissä - reaktioita ja näkemyksiä tulevast. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Keskusteluaiheita No. 1158, Helsinki 29.10.2008.

http://www.etla.fi/files/2191_Dp1158.pdf

Alueelliset talousnäkymät syksyllä 2008, TE-keskusten näkemykset seutukuntien lähitulevaisuudesta. www.temtoimialapalvelu.fi.

BOFIT Kiina-ennuste 2008-2010. Suomen Pankki 11.9.2008.

<http://www.suomenpankki.fi/NR/rdonlyres/5A23E68C-7138-412C-A106-EAE7EBAEB40F/0/bke208.pdf>

BOFIT Venäjä-ennuste 2008-2010. Suomen Pankki, 11.9.2008.

<http://www.suomenpankki.fi/NR/rdonlyres/4C9D9234-D0B6-4BC3-AEEF-47648D006A42/0/bve208.pdf>

European Economy 7/2008. European Commission.

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication13290_en.pdf

Finanssikriisi - miten maailma on muuttunut. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos 29.10.2008.

http://www.etla.fi/files/2192_finanssikriisi_tiedote.pdf

Handelsbankenin talousennuste 17.9.2008.

<http://er.handelsbanken.se/research/ec/Summary.aspx?id=50844&catid=3>

Kansantalouden tilinpidon ennakkotiedot 2007. Tilastokeskus 10.7.2008.

http://www.tilastokeskus.fi/til/vtp/2007/vtp_2007_2008-07-10_tie_001.html

Kansantalous ja aluetalous. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen suhdanne-ennuste 30.9.2008. PTT-katsaus 3/2008.

Kuluttajabarometri, lokakuu 2008. Tilastokeskus.

http://www.tilastokeskus.fi/til/kbar/2008/10/kbar_2008_10_2008-10-27_tie_001.html

Luottamusindikaattorit, lokakuu 2008. Elinkeinoelämän keskusliitto.

http://www.ek.fi/www/fi/talous/index.php?we_objectID=8465

Mella, Ilkka: Maakuntien suhdannekehitys 2004-2008. TEM-analyyseja 7/2008.

<http://www.tem.fi/files/19966/Alueidensuhdanne082008temanalyysit.pdf>

Metsäsektorin suhdannekatsaus 2008-2009. Metsäntutkimuslaitos 29.10.2008.

<http://www.metla.fi/tiedotteet/2008/2008-10-29-suhdannekatsaus.htm>

OECD Economic Outlook 83, June 2008. OECD, Paris 2008

OP-Pohjola suhdanne-ennuste 2008-2009, 15.9.2008.

<https://www.op.fi/media/liitteet?cid=150934211&srpl=3>

PK-suhdannebarometri, 13.8.2008. Elinkeinoelämän keskusliitto.

http://www.ek.fi/www/fi/tutkimukset_julkaisut/2008/PK-Suhdannebarometri_elo08.pdf

PK-yritysten suhdannenäkemys, lokakuu 2008. Suomen Yrittäjät.

<http://www.yrittajat.fi/File/17eed27-c51e-4541-9236-5ce50a6e0488/suhdannetilanne1108.pdf>

PK-yritysbarometri syksy 2008. Suomen Yrittäjät ja Finnvera 11.9.2008.

http://www.yrittajat.fi/fi-FI/pk_yritysbarometri_2_2008

Rekrytointiongelmat työvoimatoimistoon ilmoitettujen paikkojen kohdalla. Työvoimatoimistoilta syyskuussa 2008 koottu aineisto. Työ- ja elinkeinoministeriö

Suhdanne 2/2008. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos 24.9.2008. <http://www.etla.fi/index.php?did=57>

Suhdannekatsaus 1/2008. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto, 15.9.2008. Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 33a/2008.

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/02_taloudelliset_katsaukset/20080915Taloud/NETTI_taloudellinen_katsaus_syyskuu.pdf

Suhdanteet ja rahoitusmarkkinat. syyskuu 2008. Sampo Pankki 11.9.2008.

<http://www.sampopankki.fi/fi->

[fi-TietoaSampoPankista/media/Tiedotteet/Documents/Suhdanteet_ja_rahoitusmarkkinat_syyskuu_2008.pdf](http://www.sampopankki.fi/fi-TietoaSampoPankista/media/Tiedotteet/Documents/Suhdanteet_ja_rahoitusmarkkinat_syyskuu_2008.pdf)

Taloudellinen katsaus. Aktia, syyskuu 2008.

http://www.aktia.com/fi/julkaisut/taloudellinen_katsaus_0308_fi.pdf

Talouden näkymät. Euro&Talous erikoisnumero 2/2008, Suomen Pankki 19.9.2008.

http://www.suomenpankki.fi/NR/rdonlyres/1306DE24-3F8C-419D-B732-C3F0AF2C9150/0/ET_TN_208.pdf

Talousennuste vuosille 2008-2009, Palkansaajien tutkimuslaitos 26.8.2008.

<http://www.labour.fi/talousenn/pten0808.pdf>

Talousnäkymät 2.9.2008. Nordea.

http://www.nordea.com/sitemod/upload/root/www.nordea.com%20-%20uk/Productsservices/eMarkets/eo_fi0908.pdf?lnkid=com-fi/EOsept08/pdf-fi

Tapiola Pankin Arjen katsaus 2/2008, 24.9.2008. <http://talous.tapiola.fi/arjenkatsaus/>

Tapiola Pankin suhdannekatsaus 2/2008.11.6.2008.

<http://talous.tapiola.fi/suhdannekatsaus/suhdannekatsaus08.pdf>

Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Tilastokeskus, kansantalouden tilinpito

Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto

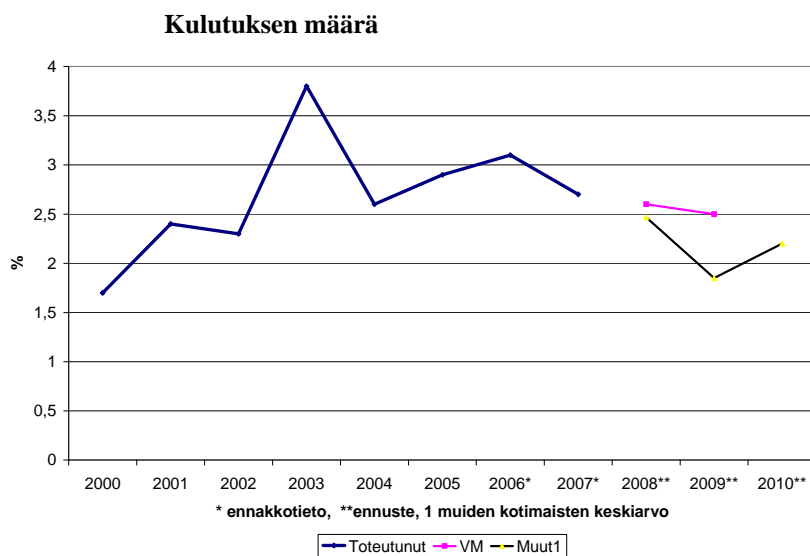
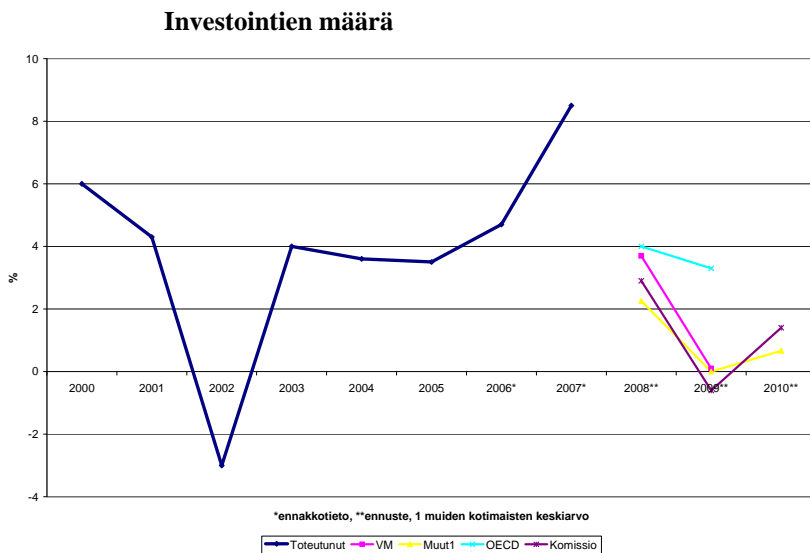
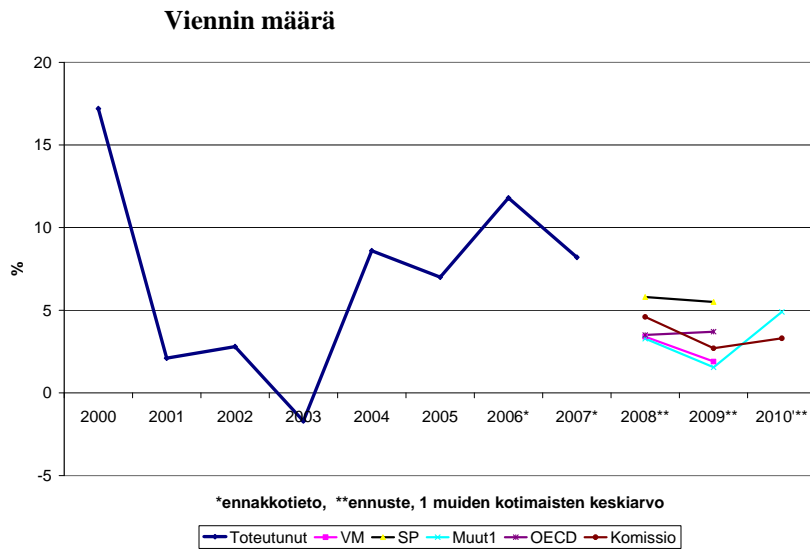
Työnantajahaastattelut, vuosineljännekset 1/2008 ja 2 /2008, Työ- ja elinkeinoministeriö, Tilastokeskus.

World Economic Outlook, October 2008. International Monetary Fund.

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2008/02/pdf/text.pdf>

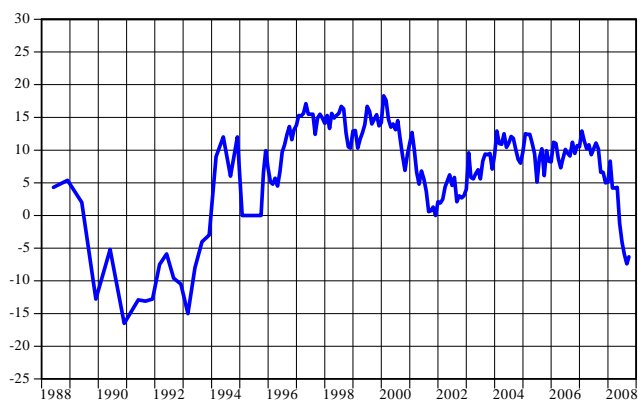
LIITTEET

Liite 1. Eräiden kysyntäkomponenttien kehitys 2000 – 2007 ja ennusteet 2008 – 2010

Liite 2. Eräiden työllisyyden suhdannekäännettä indikoivien asioiden kehitys

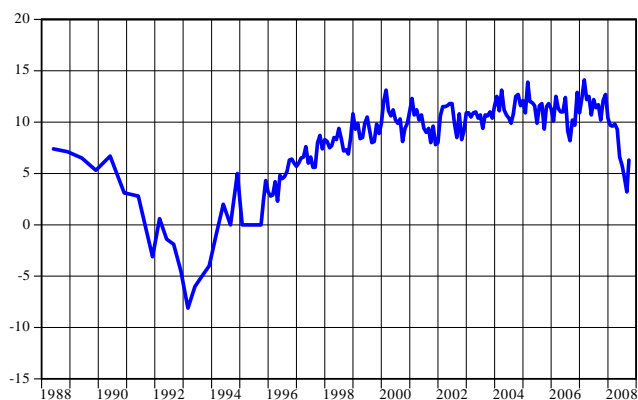
Kuluttajien luottamusindeksi (talouden tila ja työllisyys)

1.11.2008/TEM

Lähde: Tilastokeskus

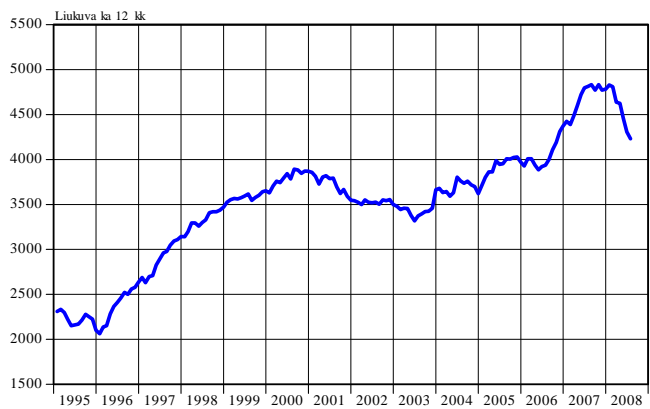
Oma talouden tilanne 12 kk kuluttua, saldo

1.11.2008/TEM

Lähde: Tilastokeskus

Kaikkiin rakennuksiin myönnetyt rakennusluvut yhteensä

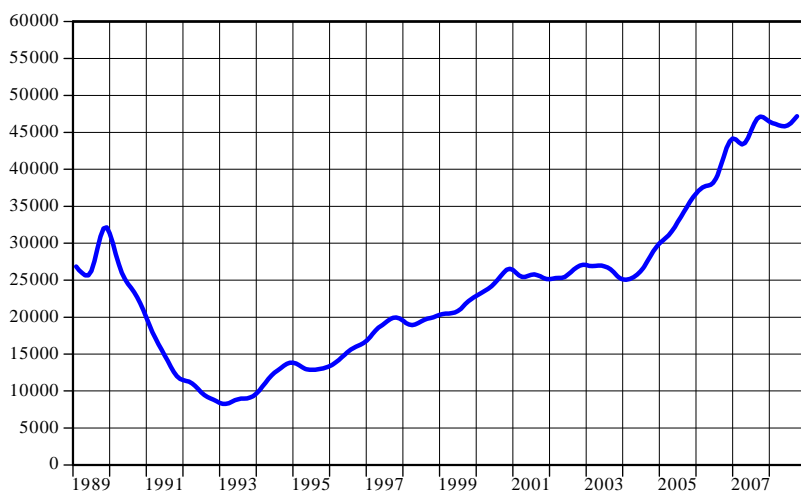

1.11.2008/TEM

Lähde: Tilastokeskus

Liite 3. Eräiden työllisyyden suhdannekäännettä indikoivien asioiden kehitys

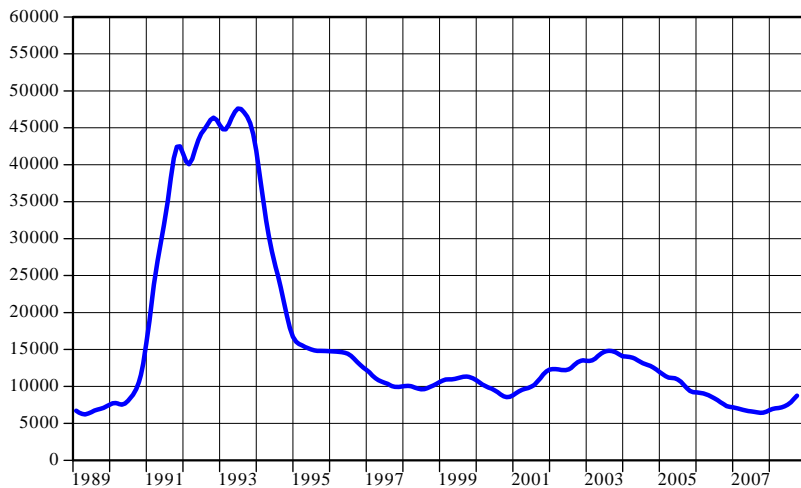
Kuukauden uudet työpaikat, trendi

1.11.2008/TEM

Lähde: Työministeriö

Lomautetut, trendi

7.11.2008/TEM

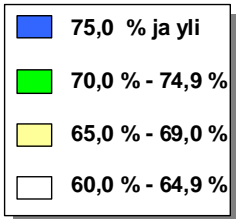
Lähde: Työministeriö

**Liite 4. Työllisyys- ja työttömyystilanne alueittain sekä näkymät tilanteen muutoksesta (nä-
kymät on saatu hieman ennen finanssikriisin puhkeamista)**

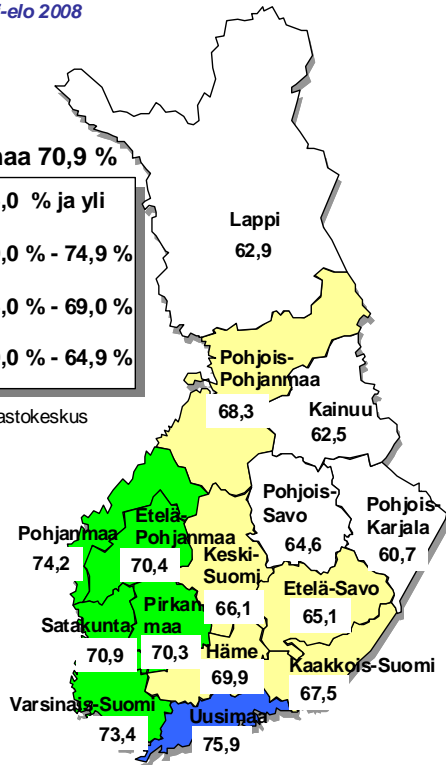
Työllisyysaste TE-keskuksittain

Tammi-elo 2008

Koko maa 70,9 %

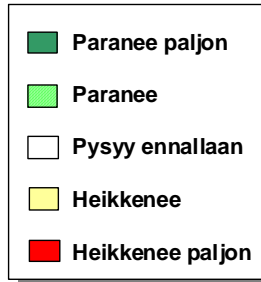

Lähde: Tilastokeskus

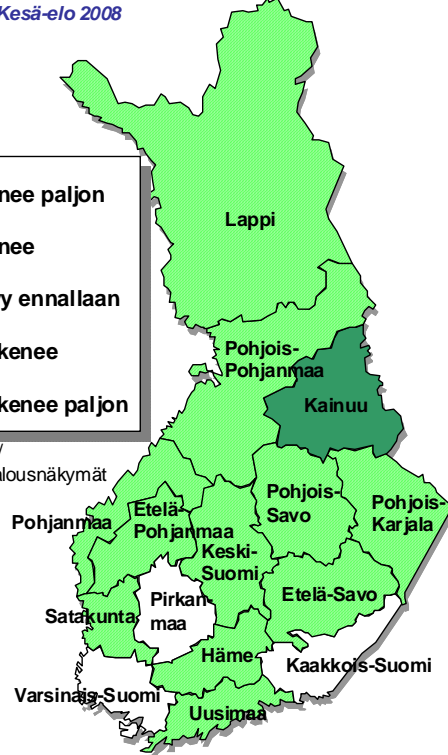

**Alueiden näkemykset työllisyys-
tilanteen kehityksestä**

Kesä-elo 2008

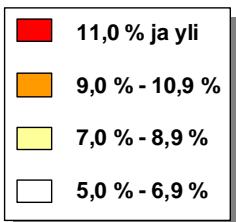
Lähde: TEM/
Alueelliset talousnäkymät

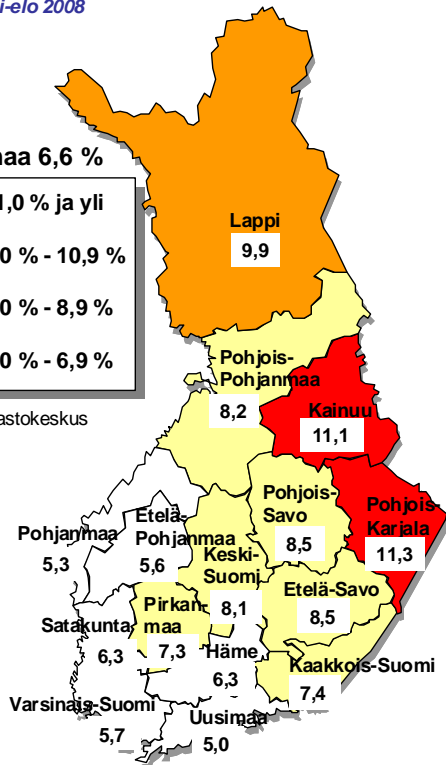
Työttömyysaste TE-keskuksittain

Tammi-elo 2008

Koko maa 6,6 %

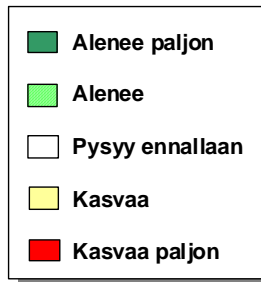

Lähde: Tilastokeskus

**Alueiden näkemykset työttö-
myystilanteen kehityksestä**

Kesä-elo 2008

Lähde: TEM/
Alueelliset talousnäkymät

